

§4 - Bijzondere paradigmges

1. - De adjectieven πολύς en μέγας

60. 1.1. - Πολύς [stam: πολυ- (zie nr.) en πολλο-/η- (zie nr.)]

		πολύς	πολλή	πολύ
Enkelvoud	N.	πολύς [πολλός]	πολλή	πολύ [πολλόν]
	V.	πολύς	πολλή	πολύ
	A.	πολύν [πολλόν]	πολλήν	πολύ [πολλόν]
	G.	[πολέος] πολλοῦ	πολλῆς	[πολέος] πολλοῦ
	D.	[πολεί] πολλῶ	πολλῆ	[πολεί] πολλῶ
Meervoud	N.	[πολέες] πολλοί	πολλαί	πολλά
	V.	πολλοί		πολλά
	A.	[πολέας] πολλούς	πολλάς	πολλά
	G.	[πολέων] πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν
	D.	[πολέσι] πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς

61. - Bij Homerus ([]) vinden we een reeks vormen van een paradigma πολλός, πολλή, πολλόν (1ste klasse). Dit is het IONISCH PARADIGME.

- Daarnaast vinden we in het enkelvoud voor mannelijk en onzijdig de vormen van een paradigma πολύς, πολλή, πολύ (2de klasse).

- In het Attisch vinden we de vormen van de 1ste klasse, behalve in de nominatief, vocatief en accusatief enkelvoud.

- Noteer bij Homerus de varianten:

πουλύς en πουλύν (mann. en vrouw.)

πολεῖς (nom. mann. Mv.) en πολῦς (acc. mann. Mv.)

πολλάων en πολλέων (gen. vrouw. Mv.), πολλῆσι(v) (dat. vrouw. Mv.)

πολλοῖσι(v), πολέεσι(v), πολέσσι(v) (dat. mann. Mv.)

62. 1.2. - Μέγας, μεγάλη, μέγα [stam: μεγαλ- ; μεγα- in nom., voc. en acc. Enk.]

		μέγας	μεγάλη	μέγα
Enkelvoud	N.	μέγας	μεγάλη	μέγα
	V.	μέγας / ~άλε		
	A.	μέγαν	μεγάλην	μέγα
	G.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου
	D.	μεγάλῳ	μεγάλῃ	μεγάλῳ

- Het meervoud gaat volledig naar de 1ste klasse (stam μεγαλ-)

- Noteer bij Homerus de vormen:

μεγάλοιο (gen. mann. en onz. Enk.)

μεγάλοισι(v) en μεγάλῃσι(v) (dat. Mv.)

63. 2. - Enkele substantieven met eigen vormen

2.1.	<u>ὁ Ἀπόλλων, -ωνος:</u>	Ἄπολλον (voc. Enk.) Ἄπολλω (acc. Enk.)	
2.2.	<u>τὸ γόνυ:</u>	stam: γονατ- (γουνατ- bij <i>Homerus</i> - b.v. γούνασι) [γουν- bij <i>Homerus</i> - b.v. γούνεσσι]	<i>knie</i>
2.3.	<u>ἡ γυνή:</u>	stam: γυναικ-	<i>vrouw</i>
2.4.	<u>τὸ δόρυ:</u>	stam: δορατ- (δουρατ bij <i>Homerus</i> - b.v. δούρασι) [δουρ- bij <i>Homerus</i> - b.v. δούρεσσι]	<i>speer, lans</i>
2.5.	<u>ὁ Ζεὺς:</u>	voc. Enk.: Ζεῦ rest: stam Δι- (Διός) [Ζην- bij <i>Homerus</i> : acc. Ζῆν/Ζῆνα]	
2.6.	<u>τὸ κέρας:</u>	zoals τὸ κρέας stam ook κερατ-	<i>hoorn, vleugel</i>
2.7.	<u>ὁ κύων:</u>	voc. Enk.: κύον rest: stam κυν- (κυνός)	<i>hond</i> [ἦ ~ : teef]
2.8.	<u>ὁ μάρτυς:</u>	stam: μαρτυρ- dat. Mv. μάρτυσι	<i>getuige</i>
2.9.	<u>τὸ ὄναρ:</u>	rest met stam: ὄνειρατ- of ὄνειρος	<i>droom</i>
2.10.	<u>ὁ ὄρνις:</u>	stam: ὄρνιθ-/ ~ιχ- ὄρνι-/ ~ε]- (ὄρνιν, ὄρνεις, ὄρνεων)	<i>vogel</i>
2.11.	<u>τὸ οὖς:</u>	stam: ὠτ- (ὠτος) [οὔατ- bij <i>Homerus</i>]	<i>oor</i>
2.12.	<u>ὁ Ποσειδῶν, -ῶνος:</u>	zie 1.	
2.13.	<u>τὸ πῦρ, πυρός:</u>	Mv. naar de 1 ^{ste} klasse (τὰ πυρά, τοῖς πυροῖς)	<i>vuur</i>
2.14.	<u>τὸ ὕδωρ:</u>	stam: ὕδατ-	<i>water</i>
2.15.	<u>ὁ υἱός:</u>	stam: 1 ^{ste} klasse: υἱ- (υἱοῦ) ύ-	<i>zoon</i>
	<u>ὁ υἱός:</u>	stam: 2 ^{de} klasse: υἱεῖ- (υἱέος) ύεῖ- [υἱ- <i>Homerus</i> : υἱός (gen. Enk.)]	
2.16.	<u>ἡ χεῖρ, ~ρός:</u>	dat. Mv. ταῖς χερσί	<i>hand</i>
2.17.	<u>τὸ κάρη:</u>	stam [-αρ/-ρα zoals: κραδίη / καρδίη; θάρασος / θρασύς] καρητ-/ καρηατ- κρατ-/ κραατ- τὰ κάρηνα	<i>hoofd; top</i>

§5 - Afgeleide vormen

1. - Het **bijwoord** (adverbum)

64. Van elk adjectief kan een bijwoord van wijze worden gevormd door het buiten de verbuiging te stellen. Daartoe wordt een typische uitgang gebruikt, die de vorm kenmerkt als “niet-bijgesteld bij een substantief”. Daardoor weet de toehoorder dat hij een ander woord bepaalt: werkwoord, adjectief, ander bijwoord.
65. Kenmerk van het Griekse bijwoord: -ως na de stam, te vergelijken met πώς ; - hoe ?

Practische regel: de uitgang -ων (gen. Mv.) is vervangen door -ως

b.v.: καλός καλώς
 ἄφρων ἀφρόνως
 βαρύς βαρέως

2. - De **trappen van vergelijking** (gradus comparationis)

0. - Algemeenheden

66. 0.1. - Elk adjectief kan voorkomen in drie “trappen” om het te kunnen gebruiken in het systeem van de vergelijking (comparatie):
- *positief* of **stellende trap**, niet gekenmerkt wat de vergelijking betreft: de aan- of afwezigheid van een eigenschap wordt vastgesteld
 - **comparatief** of *vergrotende*, en **superlatief** of *overtreffende trap*, die wel gekenmerkt zijn wat de vergelijking betreft: de aanwezige eigenschap wordt niet alleen vastgesteld, maar ook gerelativeerd in vergelijking met andere gelijkaardige gevallen of getoetst aan de “absolute” norm.

b.v.: Jan is *groot*.

Jan is *groter* dan de rest. - Jan is de *grootste* van allemaal.

Jan is *vrij groot*. - Jan is *enorm groot*.

67. 0.2. - In het Grieks is dit systeem, zoals in een aantal andere ons bekende talen, vastgelegd in de *stam* van het adjectief zelf. Bij de niet-gekenmerkte positief heeft men *twee door suffixen gekenmerkte stammen*, één voor de comparatief en één voor de superlatief, zoals in de Germaanse talen (waar deze echter beperkt blijven tot de relatieve vergelijking - de absolute wordt *om-schreven*) en in het Latijn:

b.v.:	mooi	mooier	mooist	vrij, te,... mooi	zeer mooi, bloedmooi
	schön	schöner	schönst	zu schön	sehr, ganz schön
	altus	altior	altissimus		
to.:	grand	plus grand	le plus grand	trop, assez,... grand	très grand, grandissime

68. 0.3. - Het Grieks heeft twee reeksen suffixen bewaard voor de trappen van vergelijking, een situatie die teruggaat op het voor-Grieks. Daarom spreken wij van **primaire** en **secundaire** trappen, maar dat is enigszins misleidend. De primaire trappen kan je vergelijken met onze sterke werkwoorden : zij houden stand, ondanks het succes van de concurrentie, d.i. de secundaire suffixen.

1. - Kenmerken

69. 1.1. - Primaire trappen

comparatief:	-ίων, -ίων, -ιον ; -ιονος
superlatief:	-ιστος, -ιστη, -ιστον

70. 1.2. - Secundaire trappen

comparatief:	-τερος, -τερα, -τερον
superlatief:	-τατος, -τατη, -τατον

2. - Vormingsregels

71. 2.0. - Het *primaire* suffix komt *achter de wortel*, het *secundaire* suffix komt *achter de stam*.

κακ-ό-ς:	κακ-ίων	κάκ-ιστος
δειν-ό-ς:	δεινό-τερος	δεινό-τατος

2.1. - Het *secundaire* systeem is zeer productief gebleken en heeft het *primaire* systeem volledig verdrongen. We zien het in al zijn mogelijkheden aan het werk bij Homerus, die zelfs vormen heeft als βασιλεύτερος ~ méér koning.

72. Voorbeelden

δίκαιος (zie)	δικαιό-τερος	δικαιό-τατος
νέος	νεώ-τερος	νεώ-τατος
μέλας (zie)	μελάν-τερος	μελάν-τατος
γλυκύς (zie)	γλυκύ-τερος	γλυκύ-τατος
ἀληθής (zie)	ἀληθέσ-τερος	ἀληθέσ-τατος

korte klinker vóór -
ο: ο > ω

73. naar analogie met ἀληθής

ἄφρων (zie)	ἄφρον-έστερος	ἄφρον-έστατος
εὖνους (zie)	εὐνούστερος (ο-έστερος)	εὐνούστατος (ο-έστατος)

adjectieven op -
ων, -ον en op
-ους, -η, -ουν

74. van de wortel worden gevormd:

φίλος	φίλ-τερος	φίλ-τατος
	φέρ-τερος	φέρ-τατος
γεραίός	γεραί-τερος	γεραί-τατος
παλαιός	παλαί-τερος	παλαί-τατος

75. 2.3. - De primaire suffixen waren niet meer productief (“sterk”) en vertoonden de neiging om te verdwijnen. Enkel bij veel gebruikte reeksen hielden ze stand.

* ook met secundair suffix (niet-Attisch en/of laat-Grieks)

◦ zie ook de vormen van *Homerus* (nr. 77)

αἰσχροός	αἰσχιών*	αἴσχιστος*	<i>lelijk; schandelijk</i>
ἐλαχύς	ἐλάττων	ἐλάχιστος	<i>ὀλίγος</i>
ἐχθρός	ἐχθίων*	ἐχθιστος*	<i>vijandig</i>
ἡδύς	ἡδίων*	ἡδιστος*	<i>aangenaam, zoet</i>
κακός	κακίων*	κάκιστος	<i>slecht, kwaad</i>
καλός	καλλίων*	κάλλιστος	<i>mooi; schoon</i>
μέγας	μείζων* [/g/jων]	μέγιστος*	<i>groot; belangrijk</i>
ταχύς	θάττων* [/k/jων]	τάχιστος	<i>snel</i>
πολύς	πλε(ί)ων	πλείστος	
ῥάδιος	ῥάων*	ῥᾶστος	<i>gemakkelijk</i>

76. Reeksen van verschillende stammen

ἀγαθός	βελτίων*	βέλτιστος*	ε kwaliteit
	κρείττων [◦]	κράτιστος	ε kracht
	λώων*	λῶστος	ε voordeel
	ἀμείνων [◦]	ἄριστος	ε morele kwaliteit
κακός	χείρων* [◦]	χείριστος	ε kwaliteit
	ἥττων	ἥκιστος	ε kracht
	κακίων*	κακίστος	
ὀλίγος	μείων		

77. Noteer bij *Homerus*:

- ἀρείων - ἄριστος: bij ἀγαθός
- χερείων of χερειότερος: als comparatief van κακός
- μάσσων - μήκιστος: bij μακρός
- κρᾶ-/καρτερός: geen comparatief, maar een *stellende trap*; κρᾶτύς, de oorspronkelijke positief, is reeds ongebruikelijk geworden.
- ἀλεγεινός [ook: ἀργαλέος] - ἀλγίων - ἄλγιστος
- παχύς: πάσσων - πάχιστος
- ὠκύς: ὠκιστος
- κυδρός [ook: κυδάλιμος]: κύδιστος
- γλυκύς: γλυκίων

§6 - De telwoorden

78. 3.0. - Een aparte groep van adjectieven wordt gevormd door de zgn. telwoorden, waarvan elke taal verschillende reeksen bezit. De belangrijkste zijn die van de **hoofd-** en de **rangtelwoorden**. Daarnaast zijn er de *telbijwoorden* (**vermenigvuldigers**), in het Nederlands gekenmerkt door -maal, in het Grieks door -κις.

3.0.1. - Onbepaalde telwoorden

noemen een *niet precies bepaalde hoeveelheid*. Adjectieven als πολὺς, ὀλίγος, μυρῖοι (ontelbare),... zijn onbepaalde hoofdtelwoorden. Onbepaalde rangtelwoorden zijn μέσος, ἑσχατος,... Πολλάκις,... zijn onbepaalde telbijwoorden.

79. 3.0.2. - Bepaalde telwoorden

geven een *precies bepaalbare hoeveelheid, rangorde*,... aan. In het schema wordt een overzicht gegeven van de hoofd- en de rangtelwoorden, en van de vermenigvuldigers. Daarnaast zijn er nog andere reeksen:

3.0.2.1. *Veelvoud*, gekenmerkt door -πλους [b.v.: τριπλοῦς - drievoudig]

3.0.2.2. *Verhouding*, gekenmerkt door -πλασιος [b.v.: τριπλάσιος - drie maal zoveel]

3.0.2.3. *Datum*, gekenmerkt door -αιος [b.v.: τριταῖος - op de derde dag]

3.0.2.4. *Leeftijd*, o.a. gekenmerkt door -ετης, -ης, -εσ [b.v.: εἰκοσαετής: twintigjarig]

3.0.2.5. *Substantieven*, gekenmerkt door -ας, -αδος [b.v.: ἡ μονάς: de eenheid; ἡ δεκάς: het tiental]

3.0.3. - Breuken

In breuken wordt de noemer niet uitgedrukt als hij slechts een eenheid groter is als de teller; anders staat hij in de genitief.

b.v.: τὰ ὀκτὼ μέρη: 8/9
τῶν πέντε αἰ δύο μοῖραι: 2/5 ("twee delen van de vijf")

80. 3.1. - De verbuiging van **één**, **twee**, **drie** en **vier**

één	mann.	vrouw.	onz.
N.	εἷς	μία ἷα	ἕν
A.	ἕνα	μίαν ἑαν	ἕν
G.	ἐνός	μιᾶς ἱῆς	ἐνός
D.	ἐνί	μιᾷ ἱῆ	ἐνί

stam: *sem- (vgl. *Latijn*: sem-el)
mann./onz.: *sem- > ^hen (έν-)
vr.: *sm [nultrap]+ ja > μία
[s/ > /h/; eind-/m/ > /n/]

ἷα: bij *Homerus*, ook *Sappho*.

twee	
N.	} δύο
A.	
G.	} δυοῖν
D.	

drie	mann.	vrouw.	onz.
N.	τρεις	τρεις	τρία
A.	τρεις	τρεις	τρία
G.		τριῶν	
D.		τρισί	

vier	mann.	vrouw.	onz.
N.	τέτταρες	τέτταρες	τέτταρα
A.	τέτταρας	τέτταρας	τέτταρα
G.		τεττάρων	
D.		τέτταρσι	

Homerus: ook πίσυρες (Aeolisme)
Ionisch: τέσσαρες

→

¹ Of τρίτος καὶ δέκατος, τέταρτος καὶ δέκατος,... ² In combinaties met één kan εἷς worden gebruikt i.p.v. πρώτος: b.v. τῷ ἐνὶ καὶ τριακοστῷ ἔτει ³ ζ = wau (= variant van F) ; φ = koppa (= Latijnse Q); ϝ = sampi.

81.

NIET VERBOGEN	1	εἷς, μία, ἓν	πρῶτος, -η, -ον	ἄπαξ	α'
	2	δύο / -ω	δεύτερος, -α, -ον	δίς	β'
	3	τρεις, τρία	τρίτος, -η, -ον	τρίς	γ'
	4	τέτταρες, τέτταρα	τέταρτος, -η, -ον	τετράκις	δ'
	5	πέντε	πέμπτος, -η, -ον	πεντάκις	ε'
	6	ἕξ	ἕκτος, -η, -ον	ἑξάκις	ζ', ³
	7	ἑπτὰ	ἕβδομος, -η, -ον	ἑπτάκις	ζ'
	8	ὀκτώ	ὄγδοος, -η, -ον	ὀκτάκις	η'
	9	έννέα	ἕνατος, -η, -ον	ἐνάκις	θ'
	10	δέκα	δέκατος, -η, -ον	δεκάκις	ι'
	11	ένδεκα	ἐνδέκατος, -η, -ον	ἐνδεκάκις	ια'
	12	δώδεκα	δωδέκατος, -η, -ον	δωδεκάκις	ιβ'
	13	τρεις (verb.) καὶ δέκα	τρεισκαιδέκατος, -η, -ον ¹	τρισκαιδεκάκις	ιγ'
	14	τέτταρεσκαίδεκα	τετταρεσκαιδέκατος, -η, -ον ¹	τετταρεσκαιδεκάκις	ιδ'
	15	πεντεκαίδεκα	πεντεκαιδέκατος, -η, -ον ¹	πεντεκαιδεκάκις	ιε'
	16	έκκαίδεκα	έκκαιδέκατος, -η, -ον ¹	έκκαιδεκάκις	ιζ'
	17	έπτακαίδεκα	έπτακαιδέκατος, -η, -ον ¹	έπτακαιδεκάκις	ιζ'
	18	ὀκτωκαίδεκα	ὀκτωκαιδέκατος, -η, -ον ¹	ὀκτωκαιδεκάκις	ιη'
	19	έννεακαίδεκα	έννεακαιδέκατος, -η, -ον ¹		ιδ'
	20	εἴκοσι(v) / Hom.: εἰκόσι(v)	εἰκοστός, -η, -ον	εἰκοσάκις	κ'
	21	εἷς (verb.) καὶ εἴκοσι of	εἷς (verb.) / πρῶτος καὶ εἰκοστός		κα'
	22	εἴκοσι (καὶ) εἷς (verb.)	of εἰκοστός καὶ πρῶτος ²		κβ'
		etcetera	etcetera		etc.
	30	τριακόνα	τριακοστός, -η, -ον	τριακοντάκις	λ'
	40	τετραράκοντα	τετραρακοστός, -η, -ον	τετραρακοντάκις	μ'
	50	πεντήκοντα	πεντηκοστός, -η, -ον		ν'
	60	ἑξήκοντα	ἑξηκοστός, -η, -ον	ἑξηκοντάκις	ξ'
	70	ἑβδομήκοντα	ἑβδομηκοστός, -η, -ον	ἑβδομηκοντάκις	ο'
	80	ὀγδοήκοντα	ὀγδοηκοστός, -η, -ον		π'
	90	ένενήκοντα	έννηκοστός, -η, -ον		φ', ³
	100	ἑκατόν	ἑκατοστός, -η, -ον	ἑκατοντάκις	ρ'
	101	ἑκατόν εἷς	ἑκατοστός, -η, -ον πρῶτος, -η, -ον		ρα'
	112	ἑκατόν δύο	ἑκατοστός, -η, -ον δεύτερος, -α, -ον		ρια'
		etcetera	etcetera		etc.
	200	διακόσιοι, -αι, -α	διακοσιοστός, -η, -ον	διακοσιάκις	σ'
	300	τριακόσιοι, -αι, -α	τριακοσιοστός, -η, -ον		τ'
	400	τετρακόσιοι, -αι, -α	τετρακοσιοστός, -η, -ον		υ'
	500	πεντακόσιοι, -αι, -α	πεντακοσιοστός, -η, -ον		φ'
	600	ἑξακόσιοι, -αι, -α	ἑξακοσιοστός, -η, -ον		χ'
	700	ἑπτακόσιοι, -αι, -α	ἑπτακοσιοστός, -η, -ον		ψ'
	800	ὀκτακόσιοι, -αι, -α	ὀκτακοσιοστός, -η, -ον		ω'
	900	ένακόσιοι, -αι, -α	ένακοσιοστός, -η, -ον		Ϟ', ³
	1000	χίλιοι, -αι, -α	χιλιοστός, -η, -ον	χιλιάκις	,α
	2000	δισχίλιοι, -αι, -α			,β
3000	τρισχίλιοι, -αι, -α	τρισχilioστός, -η, -ον		,γ	
4000	τετρακισχίλιοι, -αι, -α			,δ	
5000	πεντακισχίλιοι, -αι, -α			,ε	
6000	ἑξακισχίλιοι, -αι, -α			,ζ	
7000	ἑπτακισχίλιοι, -αι, -α			,ζ	
8000	ὀκτακισχίλιοι, -αι, -α	ὀκτακισχιλιοστός, -η, -ον		,η	
9000	έννακισχίλιοι, -αι, -α			,θ	
10000	μύριοι, -αι, -α	μυριοστός	μυριαάκις	α	
20000	δισμύριοι, -αι, -α			β	
30000	τρισμύριοι, -αι, -α			γ	
	etcetera				